

Ім'я користувача:
Полтавський інститут економіки і права Полтавськи...

ID перевірки:
1016318909

Дата перевірки:
04.06.2024 19:47:16 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet

Дата звіту:
05.06.2024 10:32:30 EEST

ID користувача:
100011299

Назва документа: Курсова робота_Ахтирський Денис

Кількість сторінок: 30 Кількість слів: 5965 Кількість символів: 46314 Розмір файлу: 60.41 KB ID файлу: 1016116952

29.7% Схожість

Найбільша схожість: 14.5% з Інтернет-джерелом (http://pju.nuoua.od.ua/v1-2_2017/5.pdf)

29.7% Джерела з Інтернету

781

Сторінка 32

Пошук збігів з Бібліотекою не проводився

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи

1

ПОЛТАВСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
ЦИКЛОВА КОМІСІЯ ПРАВОЗНАВСТВА

КУРСОВА РОБОТА
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

На тему: «Держава: поняття та особливості
сучасного розуміння»

Виконав студент
групи ПЗ-23-2фмб-р1
спеціальності 081 Право
Ахтирський Денис
Науковий керівник:
ст. викладач Стрілко Д. Л.

ПОЛТАВА - 2024

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Основні сучасні теорії держави.....	5
Розділ 2. Поняття та ознаки держави.....	10
Розділ 3. Цивілізаційний підхід до типології держави.....	15
Розділ 4. Формаційний підхід до типології держави.....	20
ВИСНОВКИ.....	25
Список використаних джерел.....	28

ВСТУП

Актуальність теми. Держава є ключовим елементом політичної науки, міжнародних відносин, права, економіки та багатьох інших галузей, що робить цю тему широко обговорюваною та актуальною. У сучасному світі глобалізація викликає питання про роль і місце держав у глобальному контексті. Це стосується економічної взаємодії, міграційних потоків, екологічних викликів тощо. Питання про те, яким чином держави управляються, хто має владу, і як вона використовується, залишається критично важливим. В умовах зростання популізму та авторитарних режимів це стає особливо актуальним. Швидкий розвиток технологій, таких як штучний інтелект, кібербезпека, цифрова економіка, створює нові виклики та можливості для держав. Проблеми безпеки, міжнародні конфлікти, а також співпраця в рамках міжнародних організацій і угод є важливими аспектами роботи держави на міжнародній арені.

Мета та завдання:

- дослідити основні сучасні теорії походження держави;
- розкрити поняття та ознаки держави;
- розкрити цивілізаційний підхід до типології держави;
- схарактеризувати формаційний підхід до типології держави.

При написанні курсової роботи використовував метод аналітики. Цей метод включає аналіз даних, фактів, явищ або процесів з метою виявлення закономірностей, причинно-наслідкових зв'язків та формування обґрунтованих висновків. Курсова робота ґрунтується на використанні загальнонаукових (аналіз і синтез, дедукції, індукції, порівняння та протиставлення, прогнозування, екстраполяція тощо) та спеціальних (системно-структурний, порівняльно-правовий, логіко-правовий та ін.) методів дослідження. Історичний метод використовувався при дослідженні специфіки впливу історичних умов на становлення та еволюцію інституту. Методи аналізу і синтезу, дедукції, індукції, порівняння та протиставлення

дозволили систематизувати емпіричний матеріал і отримання теоретичних результатів та практичних висновків для досягнення мети і завдань дослідження. Вживання логіко-правового методу дало змогу виявити суперечності та прогалини у чинному законодавстві та запропонувати пропозиції щодо його удосконалення.

Розділ I. ОСНОВНІ СУЧАСНІ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ

Сучасна політична наука включає кілька ключових теорій держави, кожна з яких надає різний погляд на її роль, природу та функції.

Лібералізм акцентує на захисті індивідуальних прав та свобод через обмежену роль держави. Держава вважається необхідною для забезпечення порядку та захисту прав, але її втручання в життя суспільства має бути мінімізовано. Лібералізм підкреслює важливість приватної власності, ринкової економіки та демократичного управління. Лібералізм виходить з пріоритету індивіда над групою або державою. Вважається, що кожна людина має природні права, які держава має захищати. Центральним є право на життя, свободу та власність. Ліберальна теорія підтримує демократію як форму урядування, де влада походить від народу через вільні та чесні вибори. Демократія забезпечує представництво інтересів індивідів у процесі прийняття державних рішень [5, с. 18].

Лібералізм наголошує на важливості верховенства права, де закони чіткі, публічні, стабільні та застосовуються рівномірно до всіх громадян, включаючи представників державної влади. Правова держава також передбачає захист від свавільної влади. Ліберальна теорія вважає, що держава має бути обмежена у своїх повноваженнях, щоб не втручатися в особисте життя громадян більше, ніж це необхідно. Обмежена роль держави сприяє захисту індивідуальних свобод та просуванню особистої відповідальності.

Лібералізм підтримує ідею вільного ринку як найефективнішого механізму розподілу ресурсів та стимулювання економічного зростання. Вільна конкуренція, вважається, сприяє інноваціям, знижує ціни та покращує якість товарів і послуг. Він акцентує на захисті прав і свобод індивідів, включаючи свободу слова, віросповідання, зібрань, та інші громадянські

свободи. Держава має забезпечувати захист цих прав від посягань з боку інших осіб чи самої держави [2, с. 21].

Консерватизм виступає за збереження традиційних соціальних інститутів, цінностей та норм. В цій теорії держава вважається ключовим засобом підтримки соціального порядку, традицій і національної єдності. Консерватори можуть підтримувати сильну роль держави в економіці та соціальній сфері для забезпечення стабільності та порядку. Консерватизм високо цінує історично складені традиції, культуру та соціальні норми. Вважається, що традиції забезпечують соціальний порядок та стабільність, служачи основою для моральних цінностей і норм поведінки.

Консерватори підкреслюють необхідність збереження соціального порядку та ієрархії як засобу забезпечення стабільності та безпеки суспільства. Вони вважають, що держава має активно працювати над збереженням цього порядку. Консерватизм скептично ставиться до раптових та радикальних соціальних змін, наголошуючи на потенційно дестабілізуючі наслідки таких змін. Зміни повинні відбуватися поступово та з обережністю, з повагою до традицій та існуючого соціального порядку. Хоча сучасний консерватизм може приймати елементи ринкової економіки, він також підтримує активну роль держави в економіці для захисту національних інтересів, забезпечення соціальної стабільності та підтримки тих, хто може зіткнутися з економічними труднощами [9, с. 212].

Консерватизм підкреслює важливість національного суверенітету, патріотизму та оборони національних інтересів. Захист кордонів, культури та історії країни є ключовими компонентами консервативної політики. Вони підкреслюють важливість національного суверенітету, патріотизму та оборони національних інтересів. Захист кордонів, культури та історії країни є ключовими компонентами консервативної політики.

Соціалістичні та соціал-демократичні теорії акцентують на ролі держави в досягненні соціальної справедливості, розподілі багатства та забезпеченні соціальних гарантій для всіх громадян. Вони підтримують

активне втручання держави в економіку через регулювання, націоналізацію ключових галузей та надання широкого спектра соціальних послуг.

Однією з ключових характеристик соціалістичної теорії є переконання в необхідності колективної або державної власності на засоби виробництва для уникнення експлуатації та нерівності. Соціалізм часто передбачає централізоване планування економічної діяльності державою для досягнення ефективного розподілу ресурсів та задоволення потреб населення. Сильний акцент на соціальній рівності, з метою забезпечення всім громадянам рівних можливостей та доступу до базових ресурсів і послуг. Значна увага приділяється захисту прав працівників, включно з підтримкою сильних профспілок та правом на страйк [6, с. 341].

Соціал-демократія приймає капіталістичну економіку, але з сильним державним регулюванням для забезпечення економічної справедливості та запобігання зловживанням. Сильний соціальний захист, включаючи охорону здоров'я, освіту, соціальне забезпечення, що фінансується через прогресивне оподаткування. Наголос на зменшенні соціальної та економічної нерівності через перерозподіл багатства за допомогою податків та соціальних програм. Визнається значення вільного ринку, але вважається, що держава має втручатися для корекції його недоліків і забезпечення соціальної справедливості.

Обидві теорії прагнуть до справедливості та рівності, але соціалістична модель зазвичай вимагає більшого державного контролю та власності над засобами виробництва, тоді як соціал-демократія приймає капіталізм, намагаючись пом'якшити його через соціальну політику та державне регулювання.

Неолібералізм, який набув широкого поширення в кінці XX століття, виступає за мінімізацію ролі держави в економіці на користь ринкових механізмів. Неоліберали вважають, що вільний ринок є найефективнішим способом розподілу ресурсів та стимулювання економічного зростання. Вони підтримують приватизацію, дерегуляцію та відкриття ринків.

Неолібералізм вважає, що економіка функціонує найкраще, коли вона залишається без втручання з боку держави, за винятком створення умов для функціонування вільного ринку. Він пропагує зменшення бар'єрів для міжнародної торгівлі та інвестицій. Неолібералізм підтримує передачу державних підприємств, послуг та функцій у приватні руки, вважаючи, що приватний сектор керується ефективніше та ефективніше в задоволенні потреб споживачів. Він прагне до зменшення урядового регулювання у бізнес-сфері, особливо в тих аспектах, які обмежують конкуренцію та інновації. Це включає зниження обмежень на стартапи, діяльність малих та середніх підприємств тощо [10, с. 88].

Для стимулювання інвестицій та економічного зростання неолібералізм підтримує зниження податків, особливо для бізнесу та високодохідних осіб, вважаючи, що це сприяє створенню робочих місць та збільшенню доходів. Неолібералізм підтримує глобалізацію як засіб досягнення економічного зростання та розвитку, сприяючи вільній торгівлі та міжнародним інвестиціям.

Марксизм розглядає державу як інструмент класової домінації, який використовується правлячим класом для підтримки своїх інтересів. В марксистській теорії держава зникне після того, як буде досягнуто комуністичне суспільство без класів, де засоби виробництва належать спільноті. Марксистки вважають, що держава виступає як інструмент у руках панівного класу (буржуазії) для підтримки його інтересів та придушення пролетаріату (робітничого класу). Вона виконує це через законодавство, правоохоронні органи, систему судочинства тощо.

Марксистська теорія вбачає тісний зв'язок між державою та капіталістичною економічною системою. Держава створює умови для капіталістичного виробництва та активно втручається в економіку, щоб забезпечити умови для акумуляції капіталу та прибутку. Маркс і Енгельс стверджували, що з побудовою безкласового комуністичного суспільства необхідність у державі як інструменті класового панування зникне. Вони

прогнозували, що після пролетарської революції держава "відіме", оскільки її основна функція — підтримка класових інтересів — стане непотрібною.

Перехідний період від капіталізму до комунізму, за Марксом та Енгельсом, вимагатиме "диктатури пролетаріату" — форми державного правління, де робітничий клас має політичну владу та контролює засоби виробництва. Ця диктатура вважається необхідною для захисту революційних здобутків від контрреволюційних сил та забезпечення переходу до комуністичного суспільства. Марксистська теорія держави вплинула на розвиток багатьох політичних рухів і теорій у 20-му столітті, ставши основою для розуміння владних відносин та соціально-економічної динаміки в сучасному світі [12, с. 143].

Таким чином, сучасна політична думка охоплює різноманітні теорії держави, які намагаються пояснити її роль, природу, функції та взаємодію з суспільством. Ці теорії виходять з різних ідеологічних, філософських та теоретичних підходів.

РОЗДІЛ II

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ДЕРЖАВИ

Поняття держави є центральним у теорії держави і права, і існує кілька підходів до його розуміння. Інституційний підхід до розуміння держави акцентує увагу на її організаційній структурі та механізмах влади. За цим підходом, держава визначається як система політичних інститутів, які володіють організаційною автономією та владними повноваженнями. Основна ідея полягає в тому, що держава не є абстрактною сутністю, а конкретним набором установ, що здійснюють владні функції в суспільстві. Ці інститути включають, але не обмежуються: парламент, який відповідає за формування законів; уряд, президент, що відповідає за впровадження законів і керівництво державною адміністрацією; судова система уряд, президент, міністерства), що відповідає за впровадження законів і керівництво державною адміністрацією; силові структури (армія, поліція), задіяні для захисту держави від зовнішніх загроз та підтримання внутрішнього порядку.

Інституційний підхід дозволяє аналізувати, як саме ці інституції формують політичну владу, яким чином вони взаємодіють між собою та з громадянським суспільством, і як вони впливають на політичні процеси в державі. Важливою є структура влади та механізми її здійснення, включаючи розподіл владних повноважень, систему стримувань та противаг, а також процедури, що регламентують діяльність державних інститутів. Цей підхід визнає, що державні інституції мають власну логіку та динаміку, яка може впливати на політичні рішення та суспільні процеси незалежно від індивідуальних акторів, які на даний момент займають певні посади [12, с. 320].

Наступний функціональний підхід. Тут держава розглядається через призму функцій, які вона виконує. До основних функцій держави відносять

захист суспільства від зовнішніх і внутрішніх загроз, забезпечення правопорядку і безпеки, регулювання економічних відносин, надання соціальних послуг тощо. Функціональний підхід до розуміння держави концентрується на функціях і завданнях, які держава виконує в суспільстві. Відмінність цього підходу полягає у тому, що він виходить не зі структури державних інститутів, а з аналізу діяльності, яку держава здійснює для задоволення потреб суспільства і підтримки своєї стабільності та розвитку. Держава має монополію на законне застосування фізичної сили для підтримання внутрішнього порядку і захисту від зовнішніх загроз. Через законодавчу та виконавчу владу держава встановлює правила, які регулюють відносини між громадянами, організаціями та іншими державами. Держава втручається в економіку через фіскальну політику, регулювання ринків, захист прав власності тощо, з метою стимулювання економічного зростання та стабільності. Держава займається розподілом ресурсів для підтримки осіб, які потребують допомоги, наприклад, через системи охорони здоров'я, освіти, соціального забезпечення. Однією з ключових функцій держави є захист конституційних прав і свобод громадян, включаючи свободу слова, право на справедливий суд тощо. Функціональний підхід дозволяє оцінити державу з точки зору її ефективності та здатності виконувати певні завдання і реагувати на виклики суспільства. Цей підхід також враховує можливість зміни функцій держави у відповідь на соціальні, економічні та політичні трансформації [4, с. 21].

Слід зазначити про існування правового підходу. З правової точки зору, держава — це суб'єкт міжнародного права, що має певну територію, населення, суверенну владу і здатність вступати у відносини з іншими державами. Правовий підхід до розуміння держави акцентує увагу на її правовій основі та функціонуванні в межах юридичної системи. Згідно з цим підходом, держава розглядається як сукупність правових норм і інститутів, що мають авторитет і силу регулювати суспільні відносини, забезпечувати дотримання законів, а також захищати права і свободи громадян. Держава і її

інституції діють у рамках і на основі закону. Верховенство права передбачає, що всі громадяни, у тому числі й державні службовці, підпорядковуються закону. Концепція правової держави передбачає не лише формальне дотримання законів, а й забезпечення прав і свобод особистості, справедливе правосуддя, прозорість та відповідальність влади перед громадянами. Однією з ключових функцій держави є створення і впровадження законів, які регулюють суспільні відносини, економічну діяльність, соціальне забезпечення тощо. Правовий підхід підкреслює, що легітимність державної влади базується на дотриманні правових норм та процедур. Він вважає, що стабільність та порядок у суспільстві можливі тільки тоді, коли державна влада та її діяльність є передбачуваними, прозорими та справедливими згідно з прийнятими законами.

Згідно з класовим або марксистським підходом, держава вважається інструментом класового панування, що забезпечує інтереси домінуючого класу (наприклад, буржуазії у капіталістичному суспільстві). Класовий підхід до розуміння держави базується на ідеї, що держава є інструментом у руках пануючого класу, який використовується для підтримки своїх інтересів та підтримання своєї домінації у суспільстві. Цей підхід займає центральне місце в марксистській теорії, де держава розглядається як засіб класової боротьби і підтримки класового гніту. Класовий підхід виходить з того, що суспільство структуроване на основі економічних відносин, які утворюють різні соціальні класи з протилежними інтересами - наприклад, пролетаріат (робітничий клас) і буржуазія (капіталістичний клас). Держава розглядається як інструмент, через який пануючий клас забезпечує своє домінування, регулюючи економічні та соціальні відносини на свою користь. Це включає контроль над засобами виробництва, законодавством, правосуддям та органами влади [10, с. 97].

Класовий підхід підкреслює, що держава є ареною класової боротьби, де різні класи борються за свої інтереси. Державні інституції можуть використовуватись для підтримки існуючого класового порядку або, у

випадку революції, для його зміни. Згідно з марксистською теорією, в ідеалі, після перемоги пролетарської революції та усунення класових розбіжностей, держава як інструмент класового гніту втрапить свою необхідність та "зів'яне". Це призведе до створення безкласового суспільства, де держава у її традиційному розумінні перестане існувати. Класовий підхід надає глибокий аналіз ролі економічних відносин та класової боротьби у формуванні державної влади та її інституцій, але водночас зазнає критики за надмірне спрощення складних політичних та соціальних процесів, зведення всіх суспільних відносин до класової боротьби.

Психологічне розуміння держави акцентує увагу на ролі індивідуальних та колективних психологічних процесів у формуванні та функціонуванні держави. З цього погляду, держава не лише є результатом соціальних, економічних, і політичних факторів, але й віддзеркалює психологічні настрої, цінності, переконання та поведінку її громадян. Держава служить як об'єкт ідентифікації для своїх громадян, формуючи відчуття національної, культурної або політичної ідентичності. Вона допомагає індивідам відчувати себе частиною більшого соціуму, забезпечуючи відчуття приналежності [7, с. 213].

Психологічний підхід аналізує, як громадяни сприймають легітимність своєї держави та її інститутів. Віра в легітимність влади впливає на готовність людей дотримуватися законів та вказівок уряду. Процес, через який індивіди навчаються та внутрішньо усвідомлюють політичні норми, цінності та поведінку, що вважаються прийнятними в їхньому суспільстві. Це включає формування політичних думок, ставлень та ідентичності. Психологічний підхід підкреслює важливість розуміння того, як індивідуальні та колективні психологічні фактори впливають на стабільність, розвиток та зміни в державі. Він вказує на те, що для ефективного управління та реформ державні інститути повинні враховувати не тільки матеріальні, але й психологічні аспекти суспільного життя.

Плюралізм вважає державу ареною, де відбувається взаємодія між різними соціальними групами і інтересами. Держава виступає як посередник у цих відносинах, намагаючись забезпечити баланс інтересів. Плюралізм виходить з припущення, що суспільство складається з безлічі груп з різноманітними інтересами. Держава в цьому контексті є ареною, де ці групи змагаються та співпрацюють одна з одною, намагаючись просувати свої інтереси.

Плюралістична теорія підкреслює важливість розподілу влади не лише в уряді, але й між різними соціальними групами та інституціями, щоб запобігти монополізації влади та забезпечити її баланс. Плюралізм тісно пов'язаний з демократичними цінностями, де важливими є принципи відкритості, прозорості, рівного представництва та участі громадян у політичному процесі. Оскільки в плюралістичному суспільстві неможливо задовольнити всі інтереси одночасно, важливим механізмом є досягнення компромісів та консенсусу між різними групами для забезпечення соціальної стабільності та гармонії.

Плюралістичний підхід відіграє важливу роль у розробці державної політики та управлінні, надаючи можливість для врахування широкого спектра думок та інтересів. Він сприяє демократизації суспільства, підтримуючи ідею, що влада має базуватися на широкій соціальній підтримці та участі.

РОЗДІЛ III

ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ТИПОЛОГІЇ ДЕРЖАВИ

Цивілізаційний підхід до типології держави розглядає держави в контексті ширших цивілізаційних патернів, культурних особливостей та історичних традицій, які формувалися протягом тривалих періодів часу. Цей підхід дозволяє аналізувати державні інститути не лише через призму їх політичної або економічної структури, а й враховуючи глибокі культурні та цивілізаційні засади, які впливають на їх формування та розвиток. Держави розглядаються як продукти своєї унікальної історії, яка включає в себе взаємодію різних народів, релігійних вірувань, імперських амбіцій, колоніальних досвідів тощо. Ці історичні фактори формують особливості державного управління, правових систем, політичних ідеологій. Суть історичного аспекту цивілізаційного підходу полягає в розумінні того, що кожна держава і її системи управління є продуктом свого унікального історичного розвитку. Це означає, що політичні, соціальні, економічні та культурні інститути держави формувалися під впливом тривалих історичних процесів, які включають зіткнення цивілізацій, міграції народів, війни, колоніальний досвід, торгівлю, культурний обмін та інші значущі події [16, с. 67].

Культурні цінності та норми суспільства глибоко впливають на формування державних інститутів. Релігійні переконання, мовні традиції, соціальні звичаї визначають способи врегулювання суспільних відносин, управління державою та її взаємодії з громадянами.

Згідно з цивілізаційним підходом, світ можна поділити на декілька великих цивілізаційних блоків (за Семюелем Гантінгтоном, наприклад), кожен з яких має свої унікальні характеристики, що впливають на типологію та функціонування держав в їх межах. Це можуть бути західні, конфуціанські, ісламські, індуські, православні цивілізації тощо. Цивілізаційний підхід також враховує вплив глобалізації на взаємодії між різними цивілізаціями та

можливі конфлікти між ними. Це дозволяє аналізувати міжнародні відносини та зовнішню політику держав через призму цивілізаційних відмінностей і спільностей. Незаперечним можна вважати той факт, що і прогрес, і регрес – обов'язкові тенденції еволюційної динаміки, у тому числі динаміки держави та її функцій. Однак прогрес не варто вважати сталою і незмінною ознакою розвитку, а скоріше результатом стрибкоподібного розвитку, що спостерігається час від часу в точках біфуркації, коли відбувається вибір якісно нових еволюційних шляхів, які не передбачені і не закладені попереднім розвитком держави та системи її функцій. Характерним для формаційного підходу недоліком можна вважати і недооцінку регіональної специфіки держави (приміром дефініція «рабовласницька держава» позначає два протилежні типи давньої державності – східну деспотію та античний поліс). Отже, доходимо висновку, що формаційний підхід, який ґрунтується на суто соціально-економічних умовах, неспроможний відобразити специфіку тих відносин, невід'ємним складником яких є держава та її функції, і звідси витікає, що такий підхід не до кінця відповідає завданням, які поставили перед вирішенням проблематики типології держави та її функцій [9, с. 342].

Підходи, що впливали з еволюціоністської парадигми, сформулювали концепцію, основні постулати якої були використані у побудові типології держав та її функцій. Йдеться про цивілізаційний підхід. На нашу думку, саме такий підхід найбільш доречний і науково обґрунтований до типології сучасних держав, які не завжди підходять під формаційну класифікацію. В основу типології держави та її функцій прихильниками цивілізаційної концепції покладено духовну культуру суспільства, з якої виводять всі соціальні явища, у тому числі і функціональність держави.

Цивілізаційний підхід до типології держави та її функцій бере за основу не матеріально-економічні критерії, а духовно-культурні і моральні фактори; замість суспільно-економічної формації як підстави для типології держави та її функцій використовуються цивілізаційні аспекти. Прихильники цивілізаційного підходу спираються на праці О. Шпенглера [1], А. Тойнбі, М.

Вебера та ін.

У концепції О. Шпенглера звертає увагу випадковість у виборі критеріїв типологізації держав. Так, для автора визначальною характеристикою будь-якої культури є наявність деякого «первинного символу», який втілюється у всіх аспектах, визначаючи їхню специфіку. На цій основі Шпенглер вибудовує власну типологію держав, висувуючи основний постулат, що вся світова історія – це історія держав [8, с. 252].

Виходячи зі сказаного вище для всіх цивілізаційних концепцій характерно яскраво виражене заперечення єдиного історичного процесу, на місце якого ставиться безліч історій регіональних цивілізацій, що співіснують пліч-о-пліч, однак при цьому слабо пов'язані або не пов'язані між собою. Отже, заперечується не лише існування будь-яких історичних закономірностей, а й ставиться під сумнів спроможність цивілізацій впливати одна на одну і взаємодіяти між собою.

До переваг цивілізаційного підходу, на нашу думку, можна вважати, по-перше, розкриття сутності певної історичної епохи через індивідуума і завдяки сукупності специфічних для деякого періоду уявлень людини про характерологічні особливості суспільного життя, духовно-культурні цінності і цілі та функції власної діяльності держави. По-друге, розгляд держави як найвагомішого фактора духовно-культурного розвитку суспільства, спрямованого на обмеження і виключення навіть на законодавчо легалізованому рівні будь-якого обмеження прав і свобод та насильства щодо індивідуума. По-третє, утверджує залежність типів держав та її функцій від унікальності національних культур, системи поглядів на життя, природу, суспільство, його морально-етичні якості, настановні орієнтації. До недоліків цивілізаційного підходу можна зарахувати недооцінювання економічної складової держави та її функцій, відводячи вторинне значення у розвитку держави; також ігнорування впливу соціальної диференціації суспільства, суперечностей між соціальними групами на цивілізаційні і державницькі процеси. І найголовнішим упущенням, на нашу думку, можна назвати

винесення культурної складової на перше місце у виникненні і розвитку держави та її функцій [13, с. 431].

Таким чином, як формаційний, так і цивілізаційний підходи, незважаючи окремі позитивні особливості у типології держав, мають такі недоліки, які не дозволяють брати зазначені підходи за основу у розробці загальної теорії типології держави та її функцій. Ці недоліки – економічна неузгодженість формаційного підходу і культурна неузгодженість цивілізаційного підходу – стимулюють створення таких типологій держави та її функцій, які враховуватимуть ширше коло факторів, покладених в основу еволюційного розвитку держави, і враховуватимуть як загальні, так і специфічні особливості держави та виконуваних нею функцій.

Недоліки розглянутих вище теорій типологізації держави дозволяють звернутися ще до одного поширеного в теорії держави і права підходу, який можна назвати стадіальний, тобто такий, який відбувається за стадіальним розвитком на певному історичному етапі. Прихильники такого підходу вбачають у типах держави та її функцій переважно загальнотеоретичні характеристики тих стадій, які проходить у розвитку держава та її функції. На нашу думку, саме стадіальні типології досить добре відображають специфіку еволюції різних соціокультурних об'єктів, зокрема держави та її функцій, відображаючи їхні відмінності від еволюції природних систем, і тому досить широко застосовується у філософсько-правових концепціях [6, с. 23].

На нашу думку, саме цивілізаційний підхід дозволяє визначити функціональну діяльність держави з урахуванням усіх сфер комунікацій на основі загальнолюдських цінностей. Зрозуміло, що певний встановлений тип комунікації не можна вважати єдиним загальносоціальним критерієм у визначенні моделей держави: він діє в поєднанні з іншими факторами, перш за все – з типом соціальної організації держави. Так, наприклад, соціальною основою традиційної держави була аграрна община у східних цивілізаціях, а у західних цивілізаціях – міська громада, яким відповідало нерозвинене громадянське суспільство, а державі сучасного типу – розвинене

громадянське суспільство і панівна соціально-правова форма власності. Разом з тим неважко помітити, що зазначені соціальні фактори взаємопов'язані і вза-ємно обумовлені критеріями, відповідно до яких існують різні історичні моделі держави.

Таким чином, ми можемо зробити висновок про наявність таких критеріїв, за допомогою яких виділяються типи-моделі та її функцій, що послідовно змінюють одна одну у певні історичні періоди, причому певні з них носять спеціально-правовий, а інші – загальний соціокультурний характер. Такими критеріями виступають: по-перше, особливості наявного в суспільстві правопорядку, що найбільш виразно виявляються у співвідношенні різних правових аспектів; по-друге, панівний на даному етапі соціокультурної еволюції тип комунікації; по-третє, історично обумовлений тип соціальної організації; по-четверте, форма власності, що превалює у суспільстві на даному етапі еволюції.

РОЗДІЛ 4. ФОРМАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ТИПОЛОГІЇ ДЕРЖАВИ

Класово-формаційний марксистсько-ленінський підхід до типології держави і права до останнього часу був єдиним у нашій науковій і навчальній літературі. Такий підхід базується на категорії суспільно-економічної формації, поняття якої складає фундамент марксистського розуміння історії.

Суспільно-економічна формація – це історичний тип суспільства, який базується на певному способі виробництва. Рівень розвитку виробничих сил визначає матеріально-технічну базу суспільства, а виробничі відносини, які складаються при однотипній формі власності на засоби виробництва, складають економічний базис суспільства, якому відповідають певні політичні, державно-правові та інші явища. Перехід від однієї суспільно-економічної формації до іншої відбувається в результаті зміни застарілих форм виробничих відносин і заміни їх новим економічним ладом. Якісні зміни економічного базису закономірно тягнуть за собою перетворення в надбудові. Висновок про те, що вирішальною силою історичного прогресу є матеріальні виробничі відносини (економічний базис) дав підстави для розуміння розвитку суспільних формацій природно-історичним шляхом. Цей принцип покладено в основу марксистсько-ленінської типології держави і права [9, с. 432].

Класово-формаційний підхід пов'язаний також з поняттям „історичний тип держави”, під яким розуміється сукупність найбільш суттєвих ознак, притаманних державам, що існували на певних етапах людства. Історичний тип держави виражає єдність класової сутності держав, що мають спільну економічну основу, обумовлену пануванням певного типу власності на засоби виробництва. При такому підході держава набуває суто класової визначеності, виступаючи як диктатура панівного класу.

В залежності від сутності держави, від класового характеру здійснюваної нею влади, розрізняються її типи. Поняття „історичний тип держави” служить для визначення класового означення держави. Тому тип держави варто розуміти як історичну визначеність її класової

сутності. Щоб визначити, до якого історичного типу належить держава, потрібно встановити, яким економічним базисом вона породжена, який клас здійснює у ній владу.

Поняття історичного типу зв'язане з встановленням закономірної залежності класової сутності держави і права від економічних відносин, які володарюють у класовому суспільстві на певному етапі його розвитку. Історичний тип держави, згідно з марксистсько-ленінською теорією, виражає єдність класової сутності усіх держав, які володіють спільною економічною основою, обумовленою верховенством певного типу власності на засоби виробництва. Єдність економічного ладу різних країн виявляється у панівному типі власності на засоби виробництва, в економічному пануванні певного класу (класів), у спільності основних рис класової структури суспільства, яка має визначальний вплив на класовий зміст держави і права [8, с. 21].

Верховенство виробничих відносин одного типу в різних країнах, які належать у силу цього до однієї суспільно-економічної формації, обумовлює спільність класової сутності держави в цих країнах.

Формаційний критерій, який лежить в основі марксистсько-ленінської теорії держави, виділяє такі основні типи експлуаторської держави: рабовласницька, феодальна, буржуазна, та останній історичний тип – соціалістична держава, яка теоретично в історичній перспективі повинна перерости в суспільне комуністичне самоврядування.

Рабовласницький тип держави – історично перша державно-класова організація суспільства. За своїм змістом рабовласницька держава – це організація політичної влади панівного класу в рабовласницькій суспільно-економічній формації. Найважливіша функція такої держави – захист власності рабовласників на засоби виробництва, у тому числі на рабів.

Феодальний тип держави – результат загибелі рабовласницького ладу і виникнення феодальної суспільно-економічної формації. Феодальному типу держави відповідає певний тип виробничих відносин. Така держава є

знаряддям класового верховенства поміщиків, головний засіб захисту станових привілеїв феодалів, гноблення залежного селянства. Держава забезпечує право панівного класу на землю, на володіння кріпаками і присвоєння значної частки праці. Таким же завданням слугує і правова система феодальної держави [2, с. 135].

Буржуазний тип держави приходить на зміну феодальної державності. Цей тип держави функціонує на базі виробничих відносин, заснованих на капіталістичній приватній власності на засоби виробництва і юридичній незалежності робітників від експлуататорів. Марксизм доводив, що на всіх етапах свого розвитку буржуазна держава представляла собою знаряддя класового верховенства буржуазії над експлуатованим пролетаріатом та іншими трудящими. Економічному, політичному та ідеологічному верховенству класу буржуазії відповідає і буржуазний тип права, який виражає класову волю буржуазії, охороняє капіталістичну систему суспільних відносин. Як стверджували основоположники марксизму-ленінізму, буржуазний тип держави – останній тип експлуататорської держави. Об'єктивні протиріччя капіталістичного суспільства обумовлюють неминучість пролетарської революції, переходу державної влади в руки трудящих мас, очолюваних робітничим класом і його партією, виникнення соціалістичного типу держави, а потім повне відмирання державності як такої.

Соціалістичний тип держави виникає в результаті соціалістичної революції, яка заперечує відносини приватної власності і засновану на цих відносинах державну машину. Нова держава створює таку систему економічних відносин, яка базується на суспільній власності на знаряддя і засоби виробництва і передбачає співробітництво вільних від експлуатації людей. Соціалістична держава – знаряддя політичної влади трудящих класів. Вона, за уявленням марксистсько-ленінської науки, виражає інтереси трудового народу, забезпечує захист і розвиток соціалістичного суспільства [9, с. 432].

В основі виникнення соціалістичної держави лежить пролетарська революція, злам буржуазної державної машини. Марксизм виходив з того, що держава буде відмирати, а тому постановка питання про суттєві ознаки соціалістичної держави повинна бути визнана теоретично необґрунтованою.

Проте радянське суспільство не може бути назване соціалістичним в марксистському розумінні цього поняття. Радянське суспільство, в основі якого була єдина державна власність, успадкувало типологічні риси традиційного (докапіталістичного) східного суспільства, східної держави. Партійно-державний апарат розпоряджався державною власністю, мав необмежену владу, участь народу в державних справах була формальною.

Зміна історичних типів держави неминуче тягне за собою ліквідацію застарілої державної машини і створення нового механізму держави, який відповідає новим умовам соціально-економічного розвитку суспільства. Завдання, функції кожного наступного типу держави набагато різноманітніші і складніші, ніж у попередніх формаціях. Проте в історії є немало прикладів того, як конкретна держава більш високого типу багато в чому поступається державам минулих історичних типів (наприклад, Римська Імперія і німецькі феодальні князівства, які виникли на її уламках) [16, с. 60].

Наступність між історичними типами держави полягає, головним чином, у використанні структури, форм і методів організації державної влади минулого, які у своєму розвитку віддзеркалюють загальнолюдський прогрес і в меншій мірі залежать від конкретної сутності держави. Кожний новий панівний клас запозичує ті елементи державної та правової організації старих класів, які прийнятні для нового і можуть бути наповнені новим класовим змістом (наприклад, організація армії, поліції, судів, кримінальне і цивільне судочинство).

Основні причини зміни типів держави при цьому такі: 1) розвиток продуктивних сил і відповідна зміна виробничих відносин; 2) зміна соціальної, зокрема класової структури суспільства; 3) зміна панівного, керівного в економіці класу або іншої панівної, керівної групи суспільства,

встановлення нового співвідношення класових та інших соціальних сил; 4) перехід державної влади до представників іншого класу (союзу класів), або іншої соціальної групи, а отже зміна соціальної сутності держави.

Першою вадою формаційного підходу до типології держав, і взагалі до держави, є її догматизація. В основі цього підходу лежить поділ держав на рабовласницьку, феодальну, буржуазну, соціалістичну. Між тим на початковій стадії формаційного підходу основу наукової періодизації історії і, відповідно, державно-правового життя людського суспільства складає інший поділ світової історії, а саме поділ на три мікроформації: первинну (архаїчну), вторинну (економічну) і теоретичну (комуністичну).

Наступним істотним недоліком формаційної теорії держави є відсутність у наведеному поділі держав азійського способу виробництва. Адже держава – явище виключно різнобічне, багатогранне і має різноманітні риси й ознаки, що дає можливість створювати різні системи класифікації держав.

Для історії взагалі та історії держави і права особливо характерна така форма систематизації наукового матеріалу, як періодизація. У наш час коливаються устої систематизації, до якої звикли, за суспільно-економічними формаціями і відповідно за типами держави і права. Колишня така схема – рабовласницька, феодальна, буржуазна, соціалістична держава і право – замінюються іншими категоріями.

ВИСНОВКИ

Держава є ключовим елементом політичної науки, міжнародних відносин, права, економіки та багатьох інших галузей, що робить цю тему широко обговорюваною та актуальною. У сучасному світі глобалізація викликає питання про роль і місце держав у глобальному контексті. Це стосується економічної взаємодії, міграційних потоків, екологічних викликів тощо. Питання про те, яким чином держави управляються, хто має владу, і як вона використовується, залишається критично важливим. В умовах зростання популізму та авторитарних режимів це стає особливо актуальним. Швидкий розвиток технологій, таких як штучний інтелект, кібербезпека, цифрова економіка, створює нові виклики та можливості для держав. Проблеми безпеки, міжнародні конфлікти, а також співпраця в рамках міжнародних організацій і угод є важливими аспектами роботи держави на міжнародній арені.

Сучасна політична наука включає кілька ключових теорій держави, кожна з яких надає різний погляд на її роль, природу та функції.

Лібералізм акцентує на захисті індивідуальних прав та свобод через обмежену роль держави. Держава вважається необхідною для забезпечення порядку та захисту прав, але її втручання в життя суспільства має бути мінімізовано. Лібералізм підкреслює важливість приватної власності, ринкової економіки та демократичного управління. Лібералізм виходить з пріоритету індивіда над групою або державою. Вважається, що кожна людина має природні права, які держава має захищати. Центральним є право на життя, свободу та власність. Ліберальна теорія підтримує демократію як форму урядування, де влада походить від народу через вільні та чесні вибори. Демократія забезпечує представництво інтересів індивідів у процесі прийняття державних рішень.

Консерватизм виступає за збереження традиційних соціальних інститутів, цінностей та норм. В цій теорії держава вважається ключовим

засобом підтримки соціального порядку, традицій і національної єдності. Консерватори можуть підтримувати сильну роль держави в економіці та соціальній сфері для забезпечення стабільності та порядку. Консерватизм високо цінує історично складені традиції, культуру та соціальні норми. Вважається, що традиції забезпечують соціальний порядок та стабільність, служачи основою для моральних цінностей і норм поведінки.

Соціалістичні та соціал-демократичні теорії акцентують на ролі держави в досягненні соціальної справедливості, розподілі багатства та забезпеченні соціальних гарантій для всіх громадян. Вони підтримують активне втручання держави в економіку через регулювання, націоналізацію ключових галузей та надання широкого спектра соціальних послуг.

Поняття держави є центральним у теорії держави і права, і існує кілька підходів до його розуміння. Інституційний підхід до розуміння держави акцентує увагу на її організаційній структурі та механізмах влади. За цим підходом, держава визначається як система політичних інститутів, які володіють організаційною автономією та владними повноваженнями. Основна ідея полягає в тому, що держава не є абстрактною сутністю, а конкретним набором установ, що здійснюють владні функції в суспільстві. Ці інститути включають, але не обмежуються: парламент, який відповідає за формування законів; уряд, президент, що відповідає за впровадження законів і керівництво державною адміністрацією; судова система уряд, президент, міністерства), що відповідає за впровадження законів і керівництво державною адміністрацією; силові структури (армія, поліція), задіяні для захисту держави від зовнішніх загроз та підтримання внутрішнього порядку.

Таким чином, як формаційний, так і цивілізаційний підходи, незважаючи окремі позитивні особливості у типології держав, мають такі недоліки, які не дозволяють брати зазначені підходи за основу у розробці загальної теорії типології держави та її функцій. Ці недоліки – економічна неузгодженість формаційного підходу і культурна неузгодженість цивілізаційного підходу – стимулюють створення таких типологій держави та

її функцій, які враховуватимуть ширше коло факторів, покладених в основу еволюційного розвитку держави, і враховуватимуть як загальні, так і специфічні особливості держави та виконуваних нею функцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Акіменко Ю.Ю. Виокремлення приватного права як тенденція еволюції правової системи ЄС // Часопис цивілістики. – 2015. – Вип. 22. – с. 94
2. Балинська О.М., Гарасимів Т.З. Проблеми теорії держави і права: навч.-метод. посіб. / Львівський держ. ун-т внутрішніх справ. – Л.: ЛьвДУВС, 2008. – 320 с.
3. Гусарев С.Д., Олійник А.Ю., Слюсаренко О.Л. Теорія права і держави: навч. посібник / Київський національний ун-т внутрішніх справ. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців "Правова єдність", 2008. – 270 с.
4. Герилів Д.Ю. Типологія держави: теоретико-правове дослідження: автореф. дис. на здобуття наук. ст. канд. юрид. наук: 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних та правових учень; Національний університет «Львівська політехніка». – Львів, 2014. – 22 с.
5. Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика. Соціальні причини занепаду античної культури; пер. з нім., післям. та комент. О. Погорілого. – К.: Софія, 1998. – С. 7–32.
6. Вебер Макс. Господарство і суспільство; пер. з нім. М. Кушнір. – К.: Всесвіт, 2013. – 1112 с.
7. Гетьманчук М.П., Мороз О.Ю., Малик І.Р., Савка В.Є. Особливості перехідних суспільств; Нац. ун-т «Львівська політехніка». Львів, 2002.
8. Загальна теорія держави і права: навч. посіб. / Р.А. Калюжний, С.М. Тимченко, Н.М. Пархоменко, С.М. Легуша. – К.: Видавець Паливода А.В., 2007. – 296 с. – (Бібліотека студента).
9. Зайчук О.В., Заєць А.П., Журавський В.С., Копиленко О.Л., Оніщенко Н.М. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / О.В. Зайчук (ред.), Н.М. Оніщенко (ред.). – 2-ге вид., переробл. і доп. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 688с.

- 10 Кельман М.С., Мурашин О.Г. Теорія держави і права (схеми, таблиці, поняття): Навчальний посібник. – К., 2006. – 127 с.
11. Копиленко О.Л., Зайчук О.В., Заєць А.П., Журавський В.С., Оніщенко Н.М., Бобровник С.В. Загальна теорія держави і права (основні поняття, категорії, правові конструкції та наукові концепції): навч. посіб. / МОН України. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 400 с. 1
12. Коталейчук С.П. Теорія держави та права: навч. посібник для підготовки до держ. іспитів. – К.: КНТ, 2009. – 320 с.
13. Скакун О.Ф. Теорія права і держави. 4-те видання. – К.: Алерта. – 2020. – 524 с.
14. Сучасна цивілістика: підкорюй вершини разом з нами: матеріали XI Міжнар. нак.-практ. конф. 28– 29 квітня 2016 р., м. Одеса. – Одеса: Юридична літера- тура, 2016. – 702 с.
15. Таманага Б. Верховенство права: історія, політика, теорія; пер. з англ. А. Іщенка. – К.: ВД «Киево-Могилянська академія», 2007. – 208 с.
16. Луців О. «Формальні» концепції верховенства права у сучасній науковій літературі // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2013. – Вип. 57. – С. 60–67.
17. Лемак В. Принцип верховенства права в Україні: основні загрози // Право України. – 2010. – № 3. – С. 44–51.
18. 2. Теорія держави і права [Текст] : підручник / за ред. О. В. Петришина ; НУ ЮАУ. - Х. : Право, 2018. - 368 с.
19. 3. Тетарчук В.І.Теорія держави і права: навчальний посібник . – К.: ЮРІНКОН, 2018. – 184 с.
20. Чухно А. Цивілізаційні та формаційні підходи й їхня роль в економічній теорії та суспільній практиці // Економіка України. – 2001. – № 6. – С. 38–42.

21	https://skaz.com.ua/pravo/1934/index.html		1.04%
22	https://el-conf.com.ua/wp-content/uploads/2019/06/7%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B0_	2 джерела	0.87%
23	http://shpora.org/discipline/teoriya-gosudarstva-i-prava/shpora/957	29 джерел	0.82%
24	https://ua-referat.com/?red=62417		0.77%
25	https://vo.uu.edu.ua/pluginfile.php/525153/mod_folder/content/0/%D0%AE%D1%80%D0%B8%D0%B4%D1%96%D1%	11 джерел	0.67%
26	https://mydisser.com/en/catalog/view/9408.html		0.6%
27	https://fshn.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/kaf_p/RPND/ps/RPND_Teoriya_derzavi_prava.pdf		0.6%
28	https://vdocuments.com.br/download/-pravopueteduua-a-files-a-lic2016bac.html	5 джерел	0.52%
29	http://ni.biz.ua/1/1_6/1_68081_tipologiya-gosudarstva-ponyatie-formatsionny-i-tsvilizationsionny-podhodi-dostoinstva-i	7 джерел	0.47%
30	https://www.sites.google.com/site/polinarakgor/yurydychna-osvita/teoriya_D_i_P/kurs-lekcij	8 джерел	0.45%
31	http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/12096/8/diss-Tkachuk.pdf	35 джерел	0.4%
32	https://fpmv.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/rob_programu/22-23/KPP/I/1k_Teoria_derzhavy_i_Prava.pdf		0.4%
33	https://sites.google.com/site/talantiukraieni/yurydychna-osvita/teoriya_D_i_P/2	21 джерело	0.35%
34	https://studfile.net/preview/4542795/page:2	2 джерела	0.35%
35	http://teb-consulting.ru/post-11030		0.35%
36	http://nubip.edu.ua/sites/default/files/u189/TDP_2_%d0%b2%d0%b8%d1%89%d0%b0_%d0%b1%d0%b0%d0%ba.pdf	6 джерел	0.32%
37	https://stydopedya.ru/2_24246_tema--ponyattya-oznaki-sutnist-ta-tipologiya-derzhavi.html	22 джерела	0.32%
38	http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/15891/5/diss-Novoselova.pdf		0.3%
39	https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/6050/1/%d0%91%d0%91%d0%9b_%d0%9f%d0%9e%d0%9a%d0%90%d0%96%d...		0.3%
40	https://docplayer.net/53014375-laoa-idaai-our-law-1-1-specializovane-vidavnictvo-specialized-publishing-house.html		0.3%
41	http://appj.wunu.edu.ua/index.php/apl/article/download/704/694	25 джерел	0.28%
42	http://pravo.puet.edu.ua/files/lic2016bac/tdp_01.pdf		0.28%

43	https://infopedia.su/18x10037.html	0.28%
44	http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/1326/%d0%97%d0%b1%d1%96%d1%80%d0%bd%d0%b8%d0%ba%20%...	0.27%
45	https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/16452	0.27%
46	http://www.xktei.km.ua/files/bakalavr%20081.pdf	0.27%
47	https://vunivere.ru/work66967?screenshots=1	0.27%
48	https://ronl.org/referaty/gosudarstvo-i-pravo/90447	23 джерела 0.27%
49	http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/35965/1/Barskyi_Civil%20and%20commerc%20law.pdf	0.25%
50	https://repository.ndipp.gov.ua/bitstream/handle/765432198/556/%d0%9c%d0%be%d0%bd%d0%be%d0%b3%d1%8...	28 джерел 0.22%
51	https://studopedia.info/1-106637.html	3 джерела 0.18%
52	http://www.pravo.puet.edu.ua/files/lic2020/mr-tdp-b22.pdf	16 джерел 0.18%
53	https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/nmm/1117/18.2.pdf	0.17%
54	http://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/kafedry/Teorii_Derzhavy_Ta_Prava/Silabus/2022/6_Teorija_derzhavi_i_p...	0.17%
55	http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/31030/1/%D0%A7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D0%B...	0.13%
56	https://ua-referat.com/?red=5629	4 джерела 0.13%
57	http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/8/8_2018.pdf	0.13%
58	https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/48861/1/%d0%a1%d0%be%d0%bb%d0%be%d0%b2%d0%b5%d0%b9_%d0%94...	4 джерела 0.13%
59	https://uadoc.zavantag.com/text/23984/index-1.html	0.13%